

Zijn Limburgers anders katholiek?

Op 1 december 1988 is aan de Universiteit voor Theologie en Pastoraat te Heerlen een studiedag gehouden onder de titel *Van katholiek Limburg naar katholieken in Limburg*. Een jaar eerder was, onder dezelfde titel, reeds een wetenschappelijk symposium belegd waarop resultaten van onderzoek gepresenteerd werden. Nu was de bedoeling om een breed publiek van kadermensen uit tal van maatschappelijke organisaties in Limburg te verzamelen, en met hen de uitkomsten van die studies te bespreken.

Diagnose

Zoals overal in de westerse samenleving en cultuur, brokkelt ook in Limburg de vroegere dominantie van het rooms-katholicisme in de sociaal-culturele ontwikkelingen snel af. Ook in Limburg lijkt een grondige verschuiving op te treden in een vanouds als katholiek gekenschetste samenleving, met alle gevolgen van dien voor de positie en de mogelijkheden van een christelijke geloofsgemeenschap. Van meetaf aan heeft de organisatoren voor ogen gestaan een goede diagnose te laten stellen van deze veranderingsprocessen. In de bijdragen op de studiedag kwamen een aantal belangwekkende aspecten van zo'n diagnose aan de orde.

Op de eerste plaats blijkt uit empirisch onderzoek dat de Limburgse cultuur als normen- en waardenstelsel een eigen karakter bezit. Nogal eens hoort men immers de opvatting dat geheel Nederland, en geheel West-Europa onderhevig zijn aan dezelfde seculariserings- en moderniseringsprocessen, en dat hierdoor de historische divergenties tussen verscheidene regio's snel aan het verdwijnen zijn. Daarin steekt zeker veel waarheid. Maar empirisch onderzoek waarschuwt ervoor dit te overdrijven. Het blijkt mogelijk de regionale eigenheid op dit punt duidelijk te benoemen, en dat te doen op een manier die niet vervalt in folkloristisch noch in provincialistisch getinte vooroordelen. Op de tweede plaats komt naar voren dat secu-

larisering en modernisering vaak niet zo mooi in de pas lopen als men vermoedt. Een bepaald normen- en waardenstelsel kan verregaand gesecculariseerd zijn, maar toch niet erg modern. En ook het omgekeerde blijkt het geval te kunnen zijn. Er bestaan nogal wat variaties op dit punt, ook binnen Nederland. Het katholieke normen- en waardenpatroon dat men momenteel nog bij een meerderheid van Limburgers vindt, is wel sterk gesecculariseerd, maar in vergelijking met anderen minder modern.

Deze veranderingsprocessen hebben uiteraard ook ingrijpende gevolgen voor de traditioneel katholieke verbanden, die in een recent verleden als het ware het dak vormden waaronder mensen in Limburg een 'thuis' vonden. Dat dak brokkelt snel af, doordat zich, in het bijzonder door de opkomst van de mijnbouw en daarna door de vestigingen van grote instellingen als het ABP en de CBS, veel andersdenkenden zich in Limburg hebben gevestigd; doordat ook de Limburgse katholieke organisaties het proces van de 'tweede emancipatie' hebben doorgemaakt; doordat ook in Limburg een proces van democratisering op gang kwam dat een einde maakte aan de alleenheerschappij van één politieke partij.

Herzuiling?

Wat betekenen deze inzichten voor mensen die nu een kaderfunctie bekleeden in katholieke organisaties, in organisaties die katholiek geweest zijn of in

organisaties die dit nooit zijn geweest. In wat voor een organisatie men ook werkt, men kan zich moeilijk aan de vraag onttrekken. Want de geschetste veranderingsprocessen maken deel uit van de 'omgeving' van die organisatie, en werken ook door in het normen- en waardenpatroon van tal van medewerkers. Het is duidelijk dat men geen pleidooi kan houden voor een herzuiling. Wie enigermate historisch denkt en zich in zijn handelen daardoor laat leiden, weet dat men de geschiedenis niet terug kan draaien. Bovendien wilde niemand van de aanwezigen naar dat verleden terug, dat door een van de inleiders nog eens geïllustreerd werd met een uitspraak van paus Pius X uit 1903: "Het is geen lofwaardige ijver noch oprechte vroomheid iets te ondernemen dat in zich wel schoon en goed is, maar niet is goedgekeurd door de bisschop." Herzuiling zou alleen maar nieuw isolement inhouden.

Over een alternatief voor dat isolement - een alternatief dat dan ook rekening zou houden met de feitelijke ontwikkelingen en de diagnose daarvan - heerste echter weinig consensus, zelfs weinig uitgesproken en heldere opvattingen. Men ziet aan de ene kant de druk op tal van organisaties om hun identiteit, hun

profiel duidelijk te maken, en niet zelden wordt hun voortbestaan daarmee verbonden. Aan de andere kant wordt levensbeschouwelijkheid gezien als een zaak van de privé-personen en de leden van een organisatie zullen het niet gemakkelijk dulden dat de instelling zich daarmee bemoeit en op die manier eigenlijk haar opdracht afwentelt op die van de medewerkers. Daarbij komt nog een ander punt. Traditioneel bestond de katholieke identiteit mede in een geformaliseerde relatie met de bisschop, binnen de erkenning van het onderscheid in doelstelling van een geloofs-gemeenschap en een maatschappelijke organisatie. Aan de vooravond van Vaticanum II bleek dat model vaak reeds onwerkbaar geworden te zijn, en de erkenning door Vaticanum II van een maatschappelijk en levensbeschouwelijk pluralisme leek het ontwikkelen van een nieuw model ook overbodig te maken. Inmiddels wordt de vernieuwing van Vaticanum II door tal van bisschoppen op een veel restrictievere manier geïnterpreteerd, en nu we behoefte krijgen aan een nieuw model, blijkt dat verlangen op grote problemen te stuiten. II

dr T. van den Hoogen